

АКТУАЛЬНІ
ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Альманах наукового товариства "Афіна"
кафедри культурології

Випуск 10

Том I

ББК 71.0

А 43

УДК 008:168.522

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства „Афіна” кафедри культурології: У 2-х т. – Вип. 10 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2010. – Т. 1. – 187 с.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. - кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології РДГУ (голова редколегії)

Редакційна колегія:

Афанасьєв Ю.Л. - доктор філософських наук, професор НАКККіМ (Київ)
Баканурський А.Г. - доктор мистецтвознавства, професор Одеського національного політехнічного університету
Воробйов А.М. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Дем'янчук О.Н. - доктор педагогічних наук, професор Луцького інституту розвитку людини „Україна”
Жилюк С.І. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Коваль Г.П. - доктор педагогічних наук, професор РДГУ
Кралюк П.М. - доктор філософських наук, професор НУ „Острозька академія”
Круль П.Ф. - доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
Кушнарєнко Н.М. - доктор педагогічних наук, професор ХДАК
Поніманська Т.І. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Постоловський Р.М. - кандидат історичних наук, професор РДГУ
Стоколос Н.Г. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Троян С.С. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Черніговець Т.І. - кандидат педагогічних наук, доцент РДГУ
Швецова-Водка Г.М. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Яремко-Супрун Н.О. - доктор мистецтвознавства, професор РДГУ

Рецензенти:

Арцишевський Р.А. - доктор філософських наук, професор Волинського національного університету ім. Лесі Українки
Брилін Б.А. - доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

Науковий редактор і упорядник – **проф. Виткалов В.Г.**

ISBN 978-966-8424-77-9

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 26.11.2010 р.)

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстровано Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

УДК 784(07)«1950»

Дука П.П. – *ст. викладач РДГУ*

ВОКАЛЬНІ МЕТОДИКИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Розвиток вітчизняної вокальної школи триває вже майже два століття. За цей час виробився національний стиль співу, що визначається особливостями національної музики і традиціями виконавської культури. Велику цінність у вивченні цих питань мають праці з вокальної педагогіки вчених-вокалістів: Л.Дмитрієва, В.Морозова, Г.Тулова, А.Менабені, Д.Люш, М.Павлова, О.Полякова.

Розвиток голосу – одна із сторін комплексного процесу, яким є співи. Як будь-який інший вид виконавства, співацька діяльність є творчістю, в якій важливе значення має правильне дихання.

Нормальне дихання людини, вважає І.Прянішников – діафрагматичне. Він виділяє недоліки грудного типу подиху. Хоча в співі часто вживається цей тип подиху, а деякі педагоги навіть учать йому, треба віддати перевагу діафрагматичному типу подиху. При грудному типі подиху звук голосу часто буває:

- 1) недостатньо чистим і металевим;
- 2) мало гнучким і нетривалим;
- 3) повітря виходить нерівномірно, тому звук часто тремтить;
- 4) пластика страждає від неестетичного піднімання та опускання плечей і грудей, а також від цього руху грудної клітки збільшується стомлення грудних м'язів [9].

Особливо часто зустрічаються останні два недоліки, тобто нетвердість звуку від нерівномірного натиснення грудної клітки на легені та піднімання плечей, що складає враження, начебто співак співає із працею, тоді як у дійсності він не відчуває жодної напруги [10; 32]. Цей тип подиху має наступні переваги перед грудним:

- 1) Набагато легше досягти вміння давати звук рівно, тривало й без тремтіння, тому що набагато легше надавлювати на легені рівномірно й повільно діафрагмою, аніж грудною кліткою.

- 2) Глядач не помічає рухів живота й нижніх ребер, і йому здається, начебто співак зовсім не відновляє запасу повітря.

Важливим із погляду І.Прянішнікова є способи оволодіння діафрагматичним типом подиху [9].

При застосуванні діафрагматичного типу дихання треба спостерігати, щоб не натискалися м'язи нижньої частини живота, а діяли діафрагма й нижні ребра [10; 32].

При закінченні видиху треба спостерігати, щоб не випускати повітря без необхідного залишку, тобто припиняти видих тоді, коли повітря залишається стільки, що для подальшого видихання доводиться вже вичавлювати його напружено мускулів [10; 35]. Закінчивши видих, потрібно повторити вправу доти, поки не відчується стомлення м'язів грудини і діафрагми. Таку вправу корисно повторювати кілька разів на день.

Деякі співаки мають звичку на високих нотах витратити більшу кількість повітря. При співі нот однакової тривалості, кількість повітря, що витрачається, повинно бути однаковим, тому що висота залежить тільки від напруги голосових зв'язок і від ступеня звуження голосової щілини, а не від сили й кількості видихуваного повітря [10; 36].

Постійне вдихання ротом, особливо в концертній залі або на сцені, сушить горло, а тому треба користуватися тривалою паузою або мовчанням, щоб дихати носом, що дає можливість слизовим оболонкам знову стати вологими. У співі треба розрізняти дві сторони:

- 1) винятково музичну, тобто музику крім змісту слів або навіть зовсім без слів;
- 2) музичну фразу нерозривно з текстом.

Власні відчуття педагога при співі, поряд із роботою вокального та функціонального слуху, є одним із факторів контролю над роботою. Відчуття при звукоутворенні вокаліста відіграють більшу роль, тому варто звертати на них увагу студента й рекомендувати йому фіксувати їх [11; 10]. Тут потрібна, вважає В.Самарцев, зовсім чітка та правильна установка вокального педагога співакові. Від природи людина дихає, не замислюючись над тим, як вона це робить. У вокалі йде цілеспрямована установка всього дихального апарата. У природі дихальний процес обумовлений надходження кисню до організму для його нормальною життєзабезпечення [11; 47].

У наш час існують найрізноманітніші методики постановки голосу. Але в основі лежить одне – уміння зняти навантаження з голосових зв'язувань, а силу звуку перекласти на подих. У практиці краще користуватися відомостями, отриманими із праць Ф.Заседателева, Л.Роботнова, М.Фомичова, І.Левидова; з методології В.Багадурова. Теоретичні установки цих авторів, що стосуються роботи голосових зв'язок, червонного преса, процесів дихання, положення гортані при фонації та ін., науково обґрунтовані й викладені в доступній формі. Є.Малютін, Р.Юссон, Л.Дмитрієв, В.Морозов та ін. вчені з нових позицій вивчають процес звукоутворення. Дослідження в наукових лабораторіях тривають, можливо, що в майбутньому вокальна педагогіка буде ще надійніше поставлена на наукову основу [11; 8]. Від правильно поставленого голосу потрібно:

- 1) правильне положення рота, язика, усього тіла;
- 2) правильний початок звуку (атака);
- 3) рівне витримування звуків;
- 4) правильне зв'язування звуків;
- 5) правильна постановка звуку у всіх регістрах;
- 6) бездоганна інтонація.

У цих умовах, у зв'язку із правильним подихом полягає увесь склад вокального мистецтва, інше належить до віртуозності й художності співу, що не являють труднощів тому, хто зрозуміє початкові правила [10; 39].

Є декілька загальних правил виховання співака: корпус треба тримати прямо, не схрещуючи рук на грудях, тому що стискається грудна клітка, а тримати їх вільно опущеними; грудину необхідно тримати трохи піднятою [10; 40]. Також неможливо встановити й загальну для всіх форму рота. Язик при співі повинен лежати спокійно, кінчиком торкатися нижніх зубів. Насильницьке укладання язика при співі протипоказане і шкідливе, однак якщо його положення відбивається на якості звуку, варто спробувати обережно виправити цей недолік [11; 8].

У багатьох співаків з'являється під час співу певна гримаса, наприклад, у вигляді скривлення рота, піднімання брів, іншого положення очей тощо, – все це відбувається тільки тому, що при навчанні не зверталось уваги на подібні звички, які вкорінюються настільки, що спів без них стає неможливим [10; 42].

Початок музичної фрази не повинен бути уривчастим або занадто сильним – вухо і почуття слухача вимагають, щоб вступ, зберігаючи натуральність і легкість, був спокійним і стриманим. Ефекти бувають неприємними, коли робляться зненацька. Це зауваження стосується не тільки фраз, але й окремих нот, тобто коли окремий звук повинен бути виконаний *forte*, то й у цьому випадку силу треба підготувати деяким посиленням звуку, а не викрикувати його відразу *forte*, що є шкідливим для голосу [10; 87]. При роботі над твором співак повинен учитися мислити широко, не засмічуючи виконання деталізацією й перебільшеною нюансіровкою. Необхідно прищеплювати критичне ставлення до творчості інших співаків. Корисно запозичити гарне у великих артистів, але в жодному разі не копіювати їх. Варто завжди пам'ятати, що найголовніше у співака – індивідуальність, неповторний тембр, розуміння і трактування твору [11; 14].

У добре поставленому вокальному голосі артикуляторна основа, як і в добре поставленому голосі драматичного актора: близькість звуку, діапазон звучання, тембральне фарбування, подих, більша довжина фраз на одному подиху, фарбування звучання слова залежно від змісту вимовного слова й фрази, про думку, закладеної в цьому відрізьку й про образ у цілому. У повсякденній мові ці компоненти відсутні [12; 25].

Вірним шляхом для педагога, який виховує професійного класичного співака, є розуміння правильності співочого звуку у всій сукупності вимог до системи виконавської майстерності голосу. Тільки педагог-професіонал зможе домогтися від співака потрібного результату [12; 47]. Співаку варто займатися вокалом при наявності професійного голосу з діапазоном у дві октави. Виконувати всі вимоги, поставлені педагогом. Повністю довіритися йому, вести здоровий спосіб життя, підкорити волю та розум наполегливому вивченню предмета, знати музичну грамоту, володіти хоча б одним музичним інструментом, дбайливо ставитися до свого голосового апарата та завжди попереджати педагога про незручності в гортані під час співу. Максимально звернути увагу на свій організм, вивчити його та пристосовувати до співу. Жоден педагог не навчить пасивного співака співати. До всіх складових треба додати величезне бажання співати і тільки тоді можна стати співаком, але продовжувати вчитися співати приходиться все життя.

Джерельні приписи

1. *Асафьев Б.В.* Глинка / Б.В. Асафьев. – М.: Музгиз, 1947. – 308 с.
2. *Глинка М.И.* Записки / М.И. Глинка. – М., 2004. – 424 с.
3. *Серов А.Н.* Избранные статьи. – Т. 1. Воспоминания о М.И. Глинке / А.Н. Стасов // Глинка в воспоминаниях современников. – М.: Музгиз, 1955. – 67 с.
4. *Левидов И.И.* Певческий голос в здоровом и больном состоянии / И.И. Левидов. – М.: Искусство, 1939. – 256 с.
5. *Стасов В.В.* Избранные статьи о музыке / В.В. Стасов. – М.: Музгиз, 1949. – 327 с.
6. *Шорникова М.* Музыкальная литература: Русская музыка XX в. / М.Шорникова. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 256 с.
7. *Дмитриев Л.Б.* Основы вокальной методики / Л.Б. Дмитриев. – М., 1968. – 368 с.
8. *Овчинников М.А.* Творцы русского романса / М.А. Овчинников. – Вып. 2. – М.: Музыка, 1991. – 415 с.
9. *Прянишников И.П.* Советы обучающимся пению / И.П. Прянишников. – М., 1958. – 111 с.
10. *Луканин В.М.* Мой метод работы с певцами / В.М. Луканин. – Л., 1972. – 48 с.
11. *Самарцев В.И.* Певец и голос / В.И. Самарцев. – М.: Луг 2008. – 140 с.
12. *Очерки истории русской советской драматургии.* – В 2-х тт. – Т. 2. – М., 1934-1945. – 408 с.
13. *Лапина Н.П.* «Мир искусств». Очерки истории и творческой практики / Н.П. Лапина. – М., 1977. – 342 с.
14. *Левая Т.Н.* Русская музыка начала XX в. в художественном контексте эпохи / Т.Н. Левая. – М., 1991. – 168 с.
15. *Дрейден С.Д.* Музыка-революции / С.Д. Дрейден. – М.: Сов. композитор, 1970. – 605 с.
16. *Музыка XX века:* Очерки: 1890-1945. – 1917-1945. – Ч. 2. – Кн. 3. – 589 с.
17. *Музыка XX века:* Очерки: 1890-1945. – 1917-1945. – Ч. 2. – Кн. 4. – 510 с.
18. *Рапацкая Л.А.* Искусство «серебряного века» / Л.А. Рапацкая. – Л.: Владос, 1998. – 192 с.
19. *Келдыш Ю.К.* История русской музыки / Ю.К. Келдыш. – Ч. 1, 2. – В 2-х кн. – М.-Л. Музгиз, 1947. – 472 с.

Резюме

Розглядаються найбільш типові помилки під час навчання співу.

Ключові слова: вокальна підготовка, спів, музичне мистецтво.

Summary

The most typical errors are examined during the studies of singing.

Key words: vocal preparation, singing, musical art.

ЗМІСТ І ТОМУ

Постоловський Р.М. Українська культура в умовах сучасної вищої школи	3
Виткалов В.Г. Українська культура як об’єкт наукового дослідження	6
<i>Розділ I.</i>	
Культурна динаміка України у контексті глобалізаційних проблем	11
<i>Кліценко С.В.</i> «Західницькі» концепції розвитку української культури	11
<i>Михайлов В.О.</i> Постмодернізм у художньо-філософському просторі: концепції світосприйняття	17
<i>Парфенюк І.М.</i> Культурна глобалізація як феномен доби	21
<i>Лопатіна В.Р.</i> Проблеми історії української журналістики	24
<i>Герасимчук Л.М.</i> Інтелектуалізація нації в процесі технологізації освіти	28
<i>Кулаковська В.В.</i> Формування бренду книговидавництва як одного з інструментів сучасної реклами книг в Україні	30
<i>Чудюк Г.М.</i> До проблеми формування морально-ціннісних орієнтацій студентської молоді	34
<i>Жалко Т.Й.</i> Молодіжна субкультура: стиль життя чи криза суспільства (на прикладі неформального молодіжного об’єднання готів м. Луцька)	37
<i>Глазунова Т.В.</i> Сенс життя і проблеми духовності в контексті ціннісних орієнтацій молоді	41
<i>Петрушкевич А.В.</i> Концепт несвідомого в теорії культури: класичний психоаналіз	45
<i>Гуль М.М.</i> С.Гроф та проблема змінених станів свідомості	48
<i>Хилюк В.Л.</i> Молода людина на шляху самореалізації: ціннісні орієнтації	52
<i>Хомярчук А.П.</i> Національні цінності у формуванні духовності майбутніх педагогів у процесі художньо-трудової діяльності	55
<i>Савчин Л.М.</i> Танцювальний простір у контексті сучасних реалій молоді	58
<i>Бунечко А.В.</i> Використання сучасних інформаційних технологій збереження культурної спадщини	61
<i>Каплун О.О.</i> Музей історії південної залізниці: від створення до сьогодення	64
<i>Сажок О.В.</i> Формування та склад фонду бібліотеки Острозького Кирило-Мефодіївського братства (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)	66
<i>Смирнова Т.В.</i> Просвітницькі ідеї на Волині у першій чверті ХІХ ст.	70
<i>Ясінський М.М.</i> Українські етнічно-політичні клуби Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст.	74
<i>Галамай О.М.</i> Бібліотечний фонд державного архіву Рівненської області	79
<i>Гузій Х.С.</i> Уляна Кравченко в культурному відродженні Галичини	83
<i>Лебедюк Є.Н.</i> Зародження п’ятидесятницького руху в Україні	85
<i>Кюнцлі Р.В.</i> Вітчизняна культура і виховна система українців Канади	90
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т.Н.</i> Іслам і жінка (коранічні погляди на становище жінки в сім’ї та суспільстві)	93
<i>Кучина Н.І.</i> Імідж сучасного керівника	97

Розділ II.

Освіта і виховання як основа розвитку культури XXI століття	103
<i>Скнар О.І.</i> Сучасне студентство та нові підходи до його виховання	103
<i>Костюк Т.В.</i> Сутність інноваційних технологій вітчизняного освітнього процесу	107
<i>Мельничук С.Ф.</i> Мистецькі конкурси в РДГУ як засіб творчого росту студентства	111
<i>Білецька О.О.</i> Глобалізація як фактор становлення сучасної мовної культури	113
<i>Ніконенко Т.М.</i> Наукові принципи викладання культурологічних дисциплін	119
<i>Шендрюк Ю.</i> Суржик як атрибут культури мовлення та спілкування сучасної молоді	123
<i>Хандрюк О.</i> Навчально-виховна система в діяльності Пласту	125
<i>Трофімюк О.</i> Родинне виховання як фактор соціалізації дітей із особливими потребами	130
<i>Грипич С.Н.</i> Дитяча література як засіб морального виховання та формування духовної культури дітей	133
<i>Авраменко С.М.</i> Специфіка регулятивної функції комунікативної категорії толерантності у міжособистісному та соціальному аспектах	136
<i>Мартинюк Т.А.</i> Вплив морально-етичних цінностей референтної групи на мотивацію підлітків до вживання психоактивних речовин	138
<i>Момотюк Л.С.</i> Формування вмінь педагогічного спілкування у студентів-інструменталістів у процесі професійної підготовки	141
<i>Лукач О.М.</i> Педагогічні умови виховання моральної культури у студентів педагогічних ВНЗ	145
<i>Чихурський А.С.</i> Функціональні зони та організація робочого місця в класі для художніх робіт	149
<i>Ліштван А.М.</i> Соціальні чинники гендерного виховання молодших школярів	151
<i>Водолазський Р.О.</i> Етнопсихологічні особливості в сучасних навчальних виданнях з української мови та літератури	156
<i>Андроніва І.Ф.</i> Традиції мистецької освіти в Україні	160
<i>Стеблецька Г.Е.</i> Форми вивчення культурологічного матеріалу як засіб розвитку креативності майбутніх вчителів	164
<i>Ковальчук І.Л.</i> Роль українознавчої освіти у духовному відродженні нації періоду трансформації	169
<i>Китайчук Г.В.</i> Навчальна екскурсія як метод активізації навчально-виховного процесу	173
<i>Дука П.П.</i> Вокальні методики другої половини XX століття	177
<i>Артерчук Т.О.</i> Німецький досвід використання релігії у моральному вихованні школярів	179